

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК НАЙВАЖЛИВІША УМОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА МОТИВАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

Переверзева О.В.

Викладач Мелітопольський державний педагогічний університет

Ключові слова: професійне самовизначення, самореалізація, професійні компетентності

Key words: professional self-determination, self-realization, professional competence

Однією з центральних проблем психології людського капіталу в сучасному світі стає дослідження процесів самореалізації особистості в умовах свободи вибору (світогляду, професійного орієнтування, ціннісних орієнтацій, життєвих планів). Зміст освіти є одним із чинників економічного і соціального прогресу суспільства і має бути орієнтоване на забезпечення самовизначення особистості, створення умов для її самореалізації.

В сучасних умовах головний стратегічний напрямок реформування як шкільної, так і професійної освіти, лежить в руслі вирішення проблем особистісно-орієнтованої освіти, в якому особистість учня, студента знаходиться в центрі уваги педагога. Не викладання, а пізнавальна діяльність та діяльність навчання (освітня діяльність) при такому утворенні стають провідними, відображаючи гуманістичне спрямування в педагогіці і психології. Однак в науковому та навчальному пізнанні виявляються окремі протиріччя на шляху до реформуван-

ня професійної освіти. Основними з них є суперечності між:

- необхідністю ефективного професійного самовизначення студентів-майбутніх вчителів, з одного боку, і недостатньою розробленістю теоретичних основ професійного самовизначення викладачів професійної школи, -з іншого;

- прагненням викладачів професійної школи до досягнення високого рівня професіоналізму діяльності, з одного боку, і недостатньою розробленістю методів формпсихолого-педагогічного супроводу професійно-особистісного становлення викладачів в процесі їх самореалізації, з іншого.

Професійне самовизначення виступає в якості найважливішого етапу самореалізації та первинної соціалізації студента педвузу – етапу, що визначає спрямованість його життєвого шляху і самостійний пошук значущих смислів майбутньої педагогічної діяльності. Професійне самовизначення суб'єкта педагогічної діяльності передбачає наявність у нього професійно

важливих і соціально значущих якостей особистості, в значній мірі гарантують процес продуктивної самореалізації викладача вищої школи.

Професійне самовизначення в першу чергу пов'язано з вибором професії, свого професійного шляху. В цьому плані професійне самовизначення є свого роду способом оптимізації відносин людини з професією. З одного боку, є ряд вимог, що пред'являються професією до особистісних якостей, здібностям і психофізіологічних можливостей людини. З іншого боку, кожна людина має свої індивідуально-психологічні особливості, свою психофізіологічну конституцію, має в своєму розпорядженні власне здоров'я і здібності. Оптимальне регулювання "взаємин" людини і професії на основі зміни в розумних межах особистих інтересів і мотивів найбільшою мірою визначає процес професійного самовизначення особистості та сприяє виробленню індивідуального стилю його діяльності. Така загальна схема професійного самовизначення. Вона цілком може бути застосована і до професії вчителя загальноосвітньої школи.

Основними складовими професійного самовизначення викладача є: сформованість мотивації до педагогічної творчої діяльності, професійно важливих і соціально значущих якостей особистості; досягнення оптимізації взаємин особистості і педагогічної професії; усвідомлення себе як суб'єкта професійної педагогічної діяльності; прийнятний рівень відпові-

дальності викладача як показник соціальної зрілості.

Професійне самовизначення і наявність професійно важливих і соціально значущих якостей особистості є найважливішою умовою самореалізації та мотивації творчого потенціалу викладача, формування його професійних компетентностей і креативного мислення. Самореалізація вчителя загальноосвітньої школи передбачає власне його саморозвиток, самовдосконалення та формування здатності до безперервної педагогічної творчості. Тільки викладач, що самовдосконалюється, здатний виховати учня, що здатний до самовдосконалення, тільки викладач, що самовдосконалюється, здатний створити умови до ефективної самореалізації учня загальноосвітньої школи на основі гармонізації всіх трьох особистісних сфер учня ("Хочу", "Можу", "Треба").

Професійно-особистісне становлення, формування і розвиток вчителя загальноосвітньої школи відбувається в умовах дії об'єктивних і суб'єктивних факторів. До об'єктивних чинників слід віднести вимоги, норми і обмеження, що висуваються професією до педагогічної діяльності. До суб'єктивних факторів – індивідуально-психологічні особливості, здібності і психофізіологічні можливості до педагогічної діяльності. Вирішальне значення в професійно-особистісному становленні і самовизначенні майбутнього вчителя має процес і результат мотивації вибору їм професії. Такий вибір повинен не тільки відповідати

інтересам, схильностям і здібностям майбутнього викладача, а й гарантувати прийнятну ступінь задоволеності його в нелегкій педагогічній праці.

Готовність майбутніх вчителів до самореалізації в освітньому процесі розглядається нами як стійка характеристика розвитку студентів, що відображає сукупність якостей і властивостей, необхідних і достатніх для розкриття сутнісних сил і потенціалу особистості.

Формування готовності студентів до самореалізації в освітньому процесі слід розглядати як область педагогічного керівництва цілеспрямованим розвитком студента. Це розвиток характеризується змінами, що відбуваються при впливі суб'єкта на самого себе в особистісної, мотиваційної, пізнавальної та інтелектуальної сферах, в процесі виявлення та розвитку якостей і властивостей особистості, необхідних і достатніх для втілення в навчальній діяльності власних намірів і ціннісних установок на саморозвиток.

Критеріями готовності студентів до самореалізації в майбутній професійній педагогічній діяльності є: адекват-

на самооцінка, професійна спрямованість на певний вид діяльності, високий рівень творчого потенціалу, сформованість рефлексивно-оцінних умінь, провідними є професійні та навчально-пізнавальні мотиви навчальної діяльності.

Для підготовки майбутнього викладача до професійного становлення необхідно створити умови для формування професійних компетентностей, рефлексивних умінь, мотиваційної готовності. Формування готовності студентів до самореалізації в процесі їх професійного становлення може мати місце при дотриманні певних педагогічних умов і буде оптимальним, якщо воно буде відбуватися: в процесі збагачення особистісного досвіду гуманістичного спілкування студентів на основі емпатійної, полісуб'єктної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу вузу; при актуалізації ціннісного ставлення студентів до їх діяльності в освітньому процесі вузу; в процесі розвитку рефлексивно-оцінних умінь і створення ситуацій реальної професійної діяльності з опорою на особистісну і колективну рефлексію.